

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ

Юридичний факультет
(назва факультету)

Кафедра гуманітарних та соціально-економічних дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ І ФІЛОСОФІЯ НАУКИ
(назва навчальної дисципліни)

для підготовки фахівців на третьому рівні вищої освіти
(назва рівня та ступеня вищої освіти)

за освітнім рівнем «доктор філософії»
з галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право»
(код і назва спеціальності)

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Галузь знань 08 «Право» (назва і шифр)	Нормативна (загальна)	
	Спеціальність 081 «Прав»		
Кількість розділів – 3	Спеціалізація: (назва)	Рік підготовки	
		1-й	-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
		1-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання; аудиторних – самостійної роботи –	Ступінь вищої освіти: _доктор філософії_	Лекції	
		16 год.	год.
		Семінарські	
		год.	год.
		Практичні	
		16 год.	год.
		Самостійна робота	
		58 год.	год.
Вид контролю:			
екз.			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить (%):

для денної форми навчання –

для заочної форми навчання –

2. Заплановані результати навчання.

В результаті вивчення дисципліни передбачається, що у слухачів Академії Державної пенітенціарної служби, які навчаються за освітнім рівнем «доктор філософії» у галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право» будуть сформовані наступні компетенції:

- ✓ здатність до критичного аналізу і оцінки сучасних наукових досягнень;
- ✓ здатність проектувати та реалізовувати комплексні дослідження, в тому числі міждисциплінарні, на основі цілісного системного наукового світогляду з використанням знань в сфері історії та філософії науки;
- ✓ готовність до викладацької діяльності по основним освітнім програмам вищої освіти.

1. Програма навчальної дисципліни

Активна і плідна наукова розробка проблем філософії науки, важливі фундаментальні результати, отримані в ході дослідження феномена науки, призвели до необхідності широкого включення цих результатів в освітній процес вищої школи. Програма вивчення навчального курсу «Історія та філософія науки» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки аспірантів. Й даний курс має стати для

слухачів теоретичною та методологічною основою подальшої дослідницької діяльності.

Курс представляє собою системний виклад історичних, філософських, соціогуманітарних знань, інтегрованих в рамках загальної історико-філософської парадигми. Така побудова курсу дозволила продемонструвати взаємозалежний розвиток природничого і соціально гуманітарного знання на фоні філософських та інших основ науки, як специфічної форми духовного виробництва.

При розробці курсу основна увага була сконцентрована на аналізи першоджерел, енциклопедичних та навчальних матеріалів вітчизняних та закордонних авторів, що вийшли з друку в останні роки. Виходячи з цього, курс містить філософську інтерпретацію найбільш важливих наукових досягнень й побудований за принципом «від більш просто до більш складного», коли нова інформація апрошується на вже нану й добре відому.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Історія та філософія науки» є наука як когнітивний та соціокультурний феномен, а також способи формування, структура і динаміка як в цілому наукового знання, так і знання конкретних наукових дисциплін.

Міждисциплінарні зв'язки. Курс «Історії та філософії науки» ґрунтується на сучасних концепціях природничих і соціально-гуманітарних наук. Фундаментальною основою цього курсу є дисципліни «Логіка», «Філософія», «Етика та естетика». Суттєву роль у підготовці до вивчення дисципліни мають відігравати курси «Основи наукових досліджень», «Соціологія», «Релігієзнавство».

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин/3 кредити ECTS.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета вивчення курсу «Історія та філософія науки» - полягає в розкритті та порівнянні філософських вчень, історичних типів світогляду, науки, а також має сприяти формуванню у слухачів теоретичного філософського світогляду, підвищенню їх інтелектуального рівня, розумінню сучасних проблем людського буття на підставі гуманітарних ціннісних орієнтацій.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія та філософія науки» є:

Теоретичні:

- ✓ сприяти оволодінню студентами основних концепцій логіки, філософії та методології науки;
- ✓ сформуванню у студентів цілісне уявлення про особливості історичного розвитку наукового мислення;
- ✓ сприяти усвідомленню необхідності «людинорізного» аспекту науки як соціального та когнітивного феномену.

Практичні:

- ✓ вміння використовувати методологічні принципи та настанови в конкретно наукових дослідженнях (природничого, технічного, соціально-гуманітарного спрямування) та міждисциплінарних наукових галузях.
- ✓ сформуванню навички самостійного логічного та наукового аналізу, навички конструктивно-критичного ставлення до результатів наукової діяльності.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- ✓ базові уявлення з «Історії та філософії науки» як наукової та навчальної дисципліни;
- ✓ про науку як про соціальний інститут, про проблеми розвитку науки та наукового знання, про взаємодію науки і державної влади;
- ✓ сучасні погляди на наукове знання і про існуючу полеміку;
- ✓ основні етапи розвитку науки, внутрішні й зовнішні принципи організації науки;
- ✓ основний зміст розділів даної спеціалізованої дисципліни, які на сьогодні склалися.

вміти:

- ✓ вміти аналізувати структурні компоненти наукової теорії, поняття, методи, факти,

- ✓ їх взаємозв'язок, особливості наукового знання і способи його перевірки;
- ✓ орієнтуватися у школах і традиціях філософії науки, бути здатними застосовувати розроблені у них підходи для вирішення поставлених перед слухачами наукових завдань;
- ✓ розуміти основні проблеми розвитку науки як соціального інституту;
- ✓ на основі теоретичного знання в галузі філософії виробити самостійний критичний стиль мислення;
- ✓ формувати власну світоглядну позицію;
- ✓ застосовувати набуті філософсько-методологічні знання в подальшій науковій та викладацькій діяльності.

3. Структура навчальної дисципліни

Розділ 1. Наука як предмет філософського дослідження.

Тема 1. Філософія науки як напрям сучасної філософії.

Філософія науки. Співвідношення філософії і науки. Предметна сфера філософії науки. Виникнення філософії науки як напрямку філософії. Етапи розвитку філософії науки.

Наука як діяльність. Наука як система знань, наука як соціальний інститут. Комплексність та междисциплінарність в сучасній науці. Диференціація та інтеграція наук, взаємодія наук та їх методів. Динаміка наукового знання. Місце науки в системі культури. Світоглядний авторитет науки: наука як джерело блага. Функції науки, соціальний статус і соціальна роль, умови існування, громадська думка. Соціальна орієнтація науки. Вплив науки на спосіб життєдіяльності сучасної людини. Наука як відповідь на людські потреби. Наука і практика. Наука і суспільство. Наука і бізнес. Наука і політика. Наука і мистецтво. Наука і релігія. Наука як форма панування і фактор відчуження.

Етос науки. Етичне регулювання наукових досліджень. Внутрішні наукові і соціальні цінності і цілі. Цінність об'єктивно-істинного знання. Ціннісні орієнтації і цільові установки суб'єкта наукової діяльності.

Тема 2. Наукове знання: джерела, структура, логіка формування та динаміка.

Поняття знання. Багатоманітність форм знання. Знання та незнання. Наукове і позанаукове знання. Наукове знання як система, його особливості і структура. Зростання наукового знання: розриви і спадкоємність. Структура наукового знання.

Проблема динаміки наукового знання. Становлення і розвиток наукової теорії. Структура і функції наукової теорії. Основні елементи структури теорії: вихідні основи (фундаментальні поняття, принципи, закони, рівняння, аксіоми), ідеалізований об'єкт, логіка теорії, філософські настанови, соціокультурні та ціннісні фактори, сукупність законів і тверджень, виведених як наслідки з основоположень. Основні типи теорій. Специфічна структура теорій соціально-гуманітарних наук. Імовірнісна теорія підтвердження. Перевірка і прийняття наукової теорії. Логіка відкриття і логіка виправдання гіпотези.

Поняття «нормальної» науки. «Нормальна» і революційна наука. Великі і малі зміни у науці. Наукові революції і зміна типів наукової раціональності. Наукова революція як вибір нових стратегій дослідження. Глобальні наукові революції: від класичної до постнекласичної науки.

Тема 3. Особливості наукового пізнання. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання.

Відношення науки до інших форм пізнання світу (художньої, філософської, релігійно-міфологічної, буденного пізнання). Наукове пізнання та його роль у сучасному

соціальному житті. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання. Специфіка теоретичного пізнання та його форми. Абстрагування і абстракція у структурі наукового знання. Проблема абстракції в історії філософії. Співвідношення раціональної та ірраціональної, інтуїтивної та дискурсивної (логічної) сторін пізнання. Метатеоретичний рівень наукового пізнання як співвідношення емпірії і теорії. Структурні компоненти теоретичного пізнання: проблема, гіпотеза, теорія, закон, закономірність.

Закон як ключовий елемент наукової теорії. Класифікація законів. Розуміння і пояснення. Наукова мова, наукові методи, наукова апаратура. Формування конкретнонаукових теоретичних схем і законів.

Внутрішні принципи науки: принцип раціоємпіризму, принцип помірною платонізму, принцип піфагореїзму, принцип гносеологічного оптимізму, принцип помірною скептицизму. Зовнішні принципи науки. Методологічні принципи сучасної науки: принцип та концепція додатковості. Принцип відповідності. Принцип спостережливості. Принцип симетрії. Фундаменталізм і антифундаменталізм.

Розділ 2. Історико-філософський вступ до філософії науки.

Тема 4. Наука як елемент культури. Основні типи наукової раціональності.

Еволюція науки. Класика – некласика – постнекласика. Генезис науки. Від міфу до логосу. Від логосу до преднауки. Антична наука. Стан «преднауки» і розвинута наука. Форми абстрагування й узагальнень у традиційному суспільстві. Духовна революція Античності. Уявлення про множинність можливих форм дійсності. Роль античної демократії в еволюції наукового пізнання.

Наука у Середньовіччі. Особливості виникнення та формування науково-теоретичного мислення. Світоглядні засади наукової революції XVI - XVII століть. Формування поняття науки Нового часу. З'єднання абстрактно-теоретичної (умоглядно натурфілософської) традиції з ремісничо-технічною.

Становлення класичного ідеалу наукової раціональності. Марксистська, позитивістська, неопозитивістська концепції науки. Феноменологічна філософія науки Е. Гусерля як спроба подолання кризи європейських наук. Структуралізм як методологія гуманітарного пізнання. Аналіз історії розвитку наукового знання в постструктуралізмі М. Фуко. Розмежування методології природничих і гуманітарних наук неокантіанством (В. Віндельбанд, Г. Ріккерт). Обмеження наукової раціональності в контексті розвитку філософії XX століття. Ірраціоналізм як альтернатива раціоналізму в культурі.

Логіко-епістемологічний підхід до вивчення науки. Постпозитивістська лінія у розумінні науки. Концепції К. Поппера, І. Лакатоса, Т. Куна, П. Фейєрабенда, М. Полані. Соціологічний та культурологічний підходи до вивчення розвитку науки. Проблема інтерналізму та екстерналізму в розумінні механізмів наукової діяльності. Концепції М. Вебера, А. Койре, Р. Мертона.

Тема 5. Філософські концепції науки

Наукова картина світу та її функції. Операційні засади наукової картини світу. Роль наукової картини світу та культурних цінностей в розумінні та розвитку теоретичного знання.

Концепція логічного аналізу (Б. Рассел, Л. Вітгенштайн, неопозитивізм). Лінгвістичний поворот у філософії науки XX ст.: логічний емпіризм й критичний раціоналізм. Б. Рассел та Л. Вітгенштайн про логічний атомізм. Реалізація ідей «Логіко-філософського трактату» Л. Вітгенштайна в роботі Віденського гуртка. Завдання демаркації науки від філософії. Принципи редукції і верифікації. Від логічного синтаксису до логічної семантики: від атомарної до гіпотетико-дедуктивної моделі наукової теорії.

Нереалізованість програми дедуктивного аналізу теорій, перехід до індуктивної логіки та пробабілізму. Фальсифікаціонізм проти верифікаціонізму. Використання в якості вихідного прагматичного принципу фаліблізму. Конвенціалізм у встановленні

сингулярних тверджень про факти. Раціональна критика як шлях до спростування теорій. Спростовність універсальних теоретичних тверджень як ознака науковості. Теоретичних знань.

Методологічна концепція лінгвістичного аналізу. Теорія мовного значення як вжитку в «пізнього» Вітгейнштайна: концепція мовних ігор та сімейних схожостей).

Концепція конвенціоналізму (А. Пуанкаре). Інтерпретація наукового закону як умовно (за конвенцією) прийнятого положення. Оцінка наукової теорії на основі її зручності та доцільності для практичних дій.

Концепція прагматизму. Поняття істини у прагматизмі (Ч.Пірс, В.Джеймс). Теоретичне знання як різновид інтелектуальної поведінки. Істинність як корисність. Прагматистські концепції (інструменталізм, операціоналізм). Неопрагматизм Р. Рорті.

Концепції історизму (Т.Кун, Ст.Тулмін). Основні поняття концепції наукових революцій Т.Куна: парадигма, наукове співтовариство, нормальна наука, наукова революція. Поняття концептуальної революції у Ст.Тулміна. Новації та відбір. Т.Кун та П.Фейерабенд про несумірність парадигм та теорій. І.Лакатос про раціональну реконструкцію історії науки. Основні поняття методологічної моделі розвитку науки за Т.Куном: парадигма, наукова спільнота, нормальна наука, наукові революції. Відсутність універсальної методології, несумірність парадигм, релятивізм. Ст.Тулмін про концептуальні революції в науці.

Концепція критичного раціоналізму. К.Поппер про поступ наукового знання. Фалібілізм. Принцип фальсифікації. Концепція науково-дослідницьких програм І.Лакатоса як розвиток критичного раціоналізму. Прогресивний та регресивний зсув проблем. Раціональна реконструкція історії науки.

Критика цінностей як умова збереження раціоналізму в філософії науки. (Л.Лаудан). Критика уявлень про ієрархічну структуру наукових дебатів (фактуальний, методологічний, ціннісний рівні). Проблема механізму оцінки цінностей. Збереження раціоналізму за рахунок визнання інших цінностей науки, крім істини, критика реалізму. Типова пастка ототожнення цінностей та цілей, зокрема в науковому пізнанні, в яку потрапляє Л.Лаудан.

Концепція релятивізму. «Методологічний анархізм» П.Фейерабенда: принцип проліферації теорій та теза про їх несумірність, теоретична завантаженість досвіду. Теза Дюгема-Куайна про неможливість перевірки окремих суджень, а тільки теоретичної системи загалом. Онтологічна відносність за В.Куайном.

Концепція реалізму. «Науковий реалізм» У.Селларса: буденна і наукова мови як основа побудови картин світу.

Критика раціональності Г.Патнемом «Реалізм і розум», «Реалізм з людським обличчям». Самоспростовність попередніх методологічних концепцій (за Г.Патнемом). Необхідність перегляду розуміння наукової істини для забезпечення суміщення раціоналізму та реалізму в одній методологічній концепції. Г.Патнем про прагматичний реалізм.

Постнекласичний тип наукової раціональності (В.С.Стьопін) та проблема становлення некласичного ідеалу раціональності. Постнекласичний тип наукової раціональності як система норм наукового дослідження систем, здатних до самоорганізації як предмету сучасної нелінійної науки. Синергетична методологія. Становлення некласичного ідеалу раціональності (М.Мамардашвілі). Діяльнісний підхід в методології науки. В.С. Стьопін про генетико-конструктивістське розуміння наукової теорії. Операціональний статус теоретичних схем.

Розділ 3. Філософсько-методологічні проблеми дисциплінарно-організованої науки

Тема 6. Специфіка наукового дискурсу

Поняття про дискурс і науковий дискурс. Дискурс як науковий термін і

філософське поняття. Лінгвістична та філософська теорія дискурсу. Методологія дискурс-аналізу. Мова науки, засоби наукової комунікації, норми, цінності, цілі, методологія й методика наукової діяльності, традиції та інновації у науковому пізнанні. Прагматика науки та її соціокультурне оточення. Типологія дискурсів. Місце наукового дискурсу серед інших його типів. Науковий дискурс як складний, динамічний, цілісний феномен сучасної культури. Науковий дискурс і мовна гра в діяльності наукового співтовариства. Мовна гра як атрибут наукового дискурсу.

Співвідношення традицій та інновацій у науковому дискурсі. Народження комунікативної події як основа дискурсу.

Наукове співтовариство. Науковий дискурс як основа інформаційного суспільства. Трансформація методології й методики наукової діяльності, сутність інноваційної складової в структурі сучасного наукового дискурсу. Кореляція теоретичного, прагматичного і соціокультурного в науковому дискурсі. Поняття про постіндустріальне, інформаційне, мережеве суспільство та суспільство знань. Науковий дискурс в контексті культури постмодерну. Сутність інноваційної складової наукового дискурсу в умовах інформаційного суспільства.

Загальні риси і особливості природничих наук, наук про суспільство і гуманітарних наук. Специфіка соціогуманітарного знання в інформаційному суспільстві. Проблема застосовності методології природничих наук до соціальних. Аргументи В. Дільтея й інших супротивників застосовності. Проблема застосовності у контексті співвідношення модернізму і постмодернізму.

Тема 7. Методологічні проблеми сучасної науки.

Методологічна криза та нові підходи у філософії науки 1970-1980-х років. Соціологічний і антропологічний поворот. Методологічні альтернативи тенденціям дослідження соціологічних та антропологічних аспектів наукової діяльності у сучасній філософії науки. Програма натуралізму в епістемології. Філософія спеціальних наук та програма деуніфікації науки. Проблема реалізму в сучасній філософії науки. Нові тенденції в логіко-орієнтованій традиції західної філософії науки. Програма конструктивного емпіризму Б. ван Фраасена. Проблема пояснення. Синергетика як загальнонаукова дослідницька програма. Нелінійність, самоорганізація, складні системи, що самоорганізуються. Предмет синергетики та її розвиток. Ідеї І. Пригожина та розвиток ідей синергетики на межі XX – XXI століть. Трансдисциплінарний характер синергетики та подолання розриву між природничими та соціогуманітарними науками. Синергетика та нова картина світу. Самоорганізація як становлення нового складного цілого. Типи цілісності. Ситуації біфуркації. Динамічний хаос як єдність ладу і безладу. Нелінійне мислення як новий стиль наукового мислення. Методологічні принципи нелінійного мислення у науковому пізнанні. Організація та самоорганізація в процесах соціальних змін.

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин										
	всього	денна форма				заочна форма					
		у тому числі				всього	у тому числі				
		л	п	сем	с. р.		л	п	сем	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Розділ I.											
Наука як предмет філософського дослідження											
Філософія науки як напрям сучасної	10	2	2		6						

філософії									
Наукове знання: джерела, структура, логіка формування	10	2	2		6				
Особливості наукового пізнання. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання	10	2	2		6				
Разом за розділом 1	30	6	6	-	20				
Розділ 2.									
Історико-філософський вступ до філософії науки									
Наука як елемент культури. Основні типи наукової раціональності.	10	2	2		6				
Філософські концепції науки	20	4	4		12				
Разом за розділом 2	30	6	6		18				
Розділ 3.									
Філософсько-методологічні проблеми дисциплінарно-організованої науки									
Специфіка наукового дискурсу	12	2	2		8				
Методологічні проблеми сучасної науки	18	2	2		14				
Разом за розділом 3	30	4	4		22				
Екзамен									
Усього годин	90	16	16		58				

5. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	не передбачено	
	Разом:	

6. Темі практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Філософія науки як напрям сучасної філософії 1. Філософія науки: дисциплінарний статус (поняття), предмет, історія, основні напрямки, найбільш яскраві представники. 2. Наука як культурно-історичний феномен. 3. Наука як автономний соціальний інститут. Наука і держава. 4. Наука і псевдонаука. 5. Роль сучасної науки в розвитку суспільства. Її функції. Наука і влада.	2

	<p>6. Взаємодія науки з іншими формами духовної культури. Наука в системі життєвих цінностей.</p> <p>7. Етос науки, або сукупність моральних норм, що визначають поведінку вченого.</p>	
2.	<p>Наукове знання: джерела, структура, логіка формування</p> <p>1. Поняття і атрибутивні елементи наукового знання. Сцієнтизм і антисцієнтизм як світоглядні установки щодо доцільності науки та наукового знання. Наука і ненаукове знання: проблема демаркації.</p> <p>2. Компоненти наукового знання, його систематичний і послідовний характер.</p> <p>3. Динаміка наукового знання: кумулятивізм або антикумулятивізм.</p> <p>4. Розвиток науки як єдність процесів диференціації та інтеграції наукового знання.</p> <p>5. Роль філософських концепцій в обґрунтуванні наукового знання, їх методологічні та світоглядні функції.</p> <p>6. Природа наукової революції. Типи наукових революцій.</p>	2
3.	<p>Особливості наукового пізнання. Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання</p> <p>1. Структура наукового пізнання. Єдність емпіричного і теоретичного рівнів знання. Проблема класифікації наук.</p> <p>2. Емпіричний рівень наукового знання. Методи емпіричного дослідження. Спостереження і експеримент. Експеримент, його види та функції.</p> <p>3. Науковий факт і його теоретична інтерпретація. Види наукового пояснення. Пояснення і передбачення.</p> <p>4. Теоретичний рівень наукового знання. Методи теоретичного пізнання. Абстракція, ідеалізація, моделювання, аксіоматичний метод.</p> <p>5. Наукова теорія як фундаментальна одиниця наукового знання. Структура і види наукових теорій.</p> <p>6. Метатеоретичний рівень наукового знання.</p>	2
4.	<p>Основні етапи розвитку науки</p> <p>1. Виникнення науки та історичні етапи її еволюції. Преднаука і наука у власному розумінні слова.</p> <p>2. Антична наука. Соціально-історичні умови її виникнення, її особливості, досягнення, обмеженості, концепції, представники.</p> <p>3. Наука в середні віки. Її особливості, місце в культурному універсумі, досягнення. Наука на арабському Сході. Знання і віра.</p> <p>4. Наука епохи Відродження: дослідне знання і формування системи освіти.</p> <p>5. Наука Нового часу: особливості, передумови, родоначальники. Формування ідеалів математичного і досвідного знання. Світоглядна роль науки в новоєвропейській культурі.</p> <p>6. «Коперніканське переворот» І. Канта.</p> <p>7. Позитивізм О. Конта, Дж. С. Мілля і Г. Спенсера. Погляд Конта на місце і роль суспільних наук в системі наукового знання.</p> <p>8. Становлення дисциплінарної науки в ХІХ столітті. Наука як</p>	2

	<p>покликання і професія (М. Вебер).</p> <p>9. Логічний позитивізм (Віденський гурток) і його роль в розвитку філософії науки.</p> <p>10. Сучасна наука. Роль науки в становленні і розвитку техногенної цивілізації. Спіситизм і антисцієнтисти як світоглядні позиції. Специфіка псевдонауки в XXI столітті.</p>	
5.	<p>Філософські концепції науки</p> <p>1. Наукова картина світу: історичний розвиток.</p> <p>2. Постнекласична наука як міждисциплінарне дослідження складних самоорганізовуваних людиновимірних систем.</p> <p>3. Філософські засади сучасної нелінійної наукової картини світу: системність, цілісність, складність як способи розуміння єдності багатоманітного у світі, що само організується.</p> <p>Становлення складного нелінійного мислення як нового стилю мислення нелінійної науки.</p> <p>4. Роль трандисциплінарних методологій та їх філософських засад для забезпечення комунікації представників різних дисциплін.</p>	4
6.	<p>Специфіка наукового дискурсу</p> <p>1. Наука як форма знання та епістемологічний дискурс. Епістемологічні наслідки міждисциплінарної революції у науці.</p> <p>2. Специфіка соціогуманітарного наукового дискурсу. Номологічна і ідеографічна епістемології в соціально-гуманітарних науках. Антисцієнтизм і критика лінійного пояснення у дискурсивному і нарратологічному підходах.</p> <p>3. Герменевтика і феноменологія як філософські засади становлення соціально-гуманітарних методологій.</p> <p>4. Особливості соціологічного повороту у філософії науки: аналіз реальної практики науки, роль експериментальної діяльності в сучасній науці.</p> <p>5. Соціологічний підхід до науки як форма натуралізму у філософії науки.</p>	2
7.	<p>Методологічні проблеми сучасної науки</p> <p>1. Проблема методологічної кризи в науці кінця XX – початку XXI ст.</p> <p>2. Сутність і основні тенденції світової глобалізації в науці.</p> <p>3. Формування віртуального світу в інформаційному суспільстві.</p> <p>4. Екологізація як новітня філософія суспільства.</p> <p>5. Синергетика та її роль для соціально-гуманітарного знання.</p>	2
	Разом:	16

7. Завдання для самостійної роботи

Теми для самостійного опрацювання:

1. Основні риси неопозитивістської концепції науки, її витoki і еволюція
2. Проблема демаркації науки від метафізики. Принципи верифікації та фальсифікації.
3. Загальні риси і особливості постпозитивістських моделей науки і критика в них неопозитивізму.
4. Метод критичного раціоналізму Карла Поппера та його вчення про три світи.
5. Методологія науково-дослідних програм Імре Лакатоса і проблеми раціональної реконструкції історії науки.

6. Плюралістична методологія Пауля Фейєрабенда, принципи поліферації і сталості, критика з прийдшлого.
7. Метод історико-критичного аналізу концептуальної структури науки Олександра Коїре.
8. Поняття парадигми і наукової революції у Томаса Куна.
9. Основні характеристики еволюційної моделі науки Стефана Тулміна.
10. Поняття «наукове співтовариство», «невидимий коледж», «наукова дисципліна».
11. Спроба об'єднання статичної та динамічної моделей в структуралістській концепції науки.
12. Подання про наукової теорії в сучасній методології науки: модель теорії як «складна мережа», «стандартна концепція» і «структуралістські концепція».
13. Історико-науковий факт і його інтерпретації: критика Лакатосом неопозитивистської і попперіанської інтерпретації історії науки.

8. Індивідуальні завдання

Орієнтовна тематика есе

1. Моральні норми і цінності «малої науки» і «великої науки».
2. Основні постулати класичної соціології знання.
3. Проблеми відтворення наукових кадрів.
4. Внутрішня і зовнішня етика науки.
5. Антична наука: соціально-історичні умови і особливості.
6. Діахронна і синхронна різноманітність науки.
9. Ідеалізація як основний спосіб конструювання теоретичних об'єктів.
10. Інтерналістська і екстерналістського моделі розвитку наукового знання: підстави і можливості.
11. Свобода наукових досліджень та соціальна відповідальність вченого.
12. Імперативи наукового етосу.
13. Етичні проблеми публікації результатів досліджень.
14. Стратегія наукової спільноти у відносинах з громадськими рухами.
15. Головні зміни в підході до наукової політики на межі третього тисячоліття.
16. Підстави професійної відповідальності вченого.
17. Основні лінії винагорода вченого науковим співтовариством і їх вплив на мотивацію вчених.
18. Основні механізми етичного регулювання біомедичних досліджень.
19. Суб'єкт наукового пізнання, його соціальна природа, види та функції.
20. Поняття соціокультурного фону науки, його функції в розвитку науки.
21. Проблема вибору наукової гіпотези, підстави і механізм переваги.
22. Школи в науці, їх роль в організації та динаміці наукового знання.
23. Наукові комунікації, їх види і роль у функціонуванні та розвитку науки.
24. Контекст відкриття і контекст обґрунтування в розвитку наукового знання.
25. Наука і глобальні проблеми сучасного людства.
26. Гуманітарна і екологічна експертиза наукових проєктів: стан і перспективи.
27. Соціальний захист і когнітивна відповідальність вченого.
28. Наукові колективи як суб'єкти науки, їх види та способи організації діяльності.
29. Продуктивність і ефективність наукової діяльності, способи їх вимірювання і оптимізації.
30. Експертна діяльність в науці та її функції. Внутрішня і зовнішня наукова експертиза.
31. Соціальний характер наукового пізнання.
32. Когнітивні цінності і їх природа.
33. Інноваційна діяльність та її структура.
35. Наука як основа інноваційної системи сучасного суспільства.
36. Філософсько-методологічні проблеми інтелектуальної власності.

37. Філософсько-правові аспекти регулювання наукової діяльності.
38. Управління та самоврядування в науковій сфері.
39. Філософсько-психологічні проблеми наукової діяльності.
40. Філософські проблеми управління науковим колективом.

9. Методи контролю

При вивченні дисципліни з метою забезпечення високої якості знань студентів використовуються наступні методи контролю успішності:

– усний контроль та самоконтроль. Усний контроль здійснює викладач у формі опитування студентів під час проведення семінарських занять з питань, що наведені у методичних рекомендаціях щодо вивчення кожної теми з курсу;

– письмовий контроль і самоконтроль. Письмовий контроль реалізується у формі контрольних робіт за окремими темами, модульних контрольних робіт та підсумкової роботи по закінченню вивчення курсу;

– тестовий контроль, який дає можливість перевірити якість знань студентів за окремою темою курсу, якість знань по закінченню вивчення дисципліни, а також якість вхідних та залишкових знань, вмінь студента.

Формами контролю і оцінювання щодо встановлення рівня опанування відповідних компетентностей є:

- ✓ участь у дискусії та виконання вправ під час практичних занять;
- ✓ вирішення теоретичних або тестових модульних завдань;
- ✓ підготовка есе та наукової розвідки.

Питання для оцінки якості освоєння дисципліни:

- 1) Філософія науки: дисциплінарний статус (поняття), предмет, історія, основні напрямки, найбільш яскраві представники.
- 2) Наука як культурно-історичний феномен.
- 3) Виникнення науки та історичні етапи її еволюції. Міф і наукове знання. Преднаука і наука у власному розумінні слова. Наука і буденне пізнання.
- 4) Антична наука. Соціально-історичні умови її виникнення, її особливості, досягнення, обмеженості, концепції, представники.
- 5) Наука в середні віки. Її особливості, місце в культурному універсумі, досягнення. Наука на арабському Сході. Знання і віра.
- 6) Наука епохи Відродження: дослідне знання і формування системи освіти
- 7) Наука Нового часу: особливості, передумови, родоначальники. Формування ідеалів математичного і досвідного знання. Світоглядна роль науки в новоєвропейській культурі.
- 8) Ф. Бекон - філософське обґрунтування дослідної науки Нового часу.
- 9) Г. Галілей і експериментальне природознавство
- 10) Р. Декарт як філософ і вчений. Вчення про метод.
- 11) Ньютон і формування класичного ідеалу наукового знання. Його боротьба проти «прихованих якостей» в природознавстві.
- 12) «Коперніканське переворот» І. Канта.
- 13) Позитивізм О. Конта, Дж. С. Мілля і Г. Спенсера. Погляд Конта на місце і роль суспільних наук в системі наукового знання.
- 14) Становлення дисциплінарної науки в XIX столітті. Наука як покликання і професія (М. Вебер).
- 15) Логічний позитивізм (Віденський гурток) і його роль в розвитку філософії науки.
- 16) Сучасна наука. Особливості науки класичної, некласичної і постнекласичної.
- 17) Роль науки в становленні і розвитку техногенної цивілізації. Сцієнтизм і антисцієнтисти як світоглядні позиції.
- 18) Наука як автономний соціальний інститут. Наукові спільноти та їх історія. Наука і держава.

- 19) Наука і ненаукове знання: проблема демаркації. Специфіка наукового знання.
- 20) Наука і псевдонаука. Методологічні характеристики псевдонауки. специфіка псевдонауки в XXI столітті.
- 21) Роль сучасної науки в розвитку суспільства. Її функції. Наука і влада.
- 22) Взаємодія науки з іншими формами духовної культури. Наука в системі життєвих цінностей.
- 23) Етос науки, або сукупність моральних норм, що визначають поведінку вченого.
- 24) Інтерналістська і екстерналістського, кумулятивістська і некумулятивістська моделі розвитку науки.
- 25) Проблеми та основні напрямки теорії пізнання. Суб'єкт і об'єкт пізнання. Пізнання і практика.
- 26) Форми чуттєвого пізнання. Форми раціонального пізнання.
- 27) Структура наукового знання. Єдність емпіричного і теоретичного рівнів знання. Проблема класифікації наук.
- 28) Емпіричний рівень наукового знання. Методи емпіричного дослідження. Спостереження і експеримент. Експеримент, його види та функції.
- 29) Науковий факт і його теоретична інтерпретація. Види наукового пояснення. Пояснення і передбачення.
- 30) Теоретичний рівень наукового знання. Методи теоретичного пізнання. Абстракція, ідеалізація, моделювання, аксіоматичний метод.
- 31) Наукова теорія як фундаментальна одиниця наукового знання. Структура і види наукових теорій.
- 32) Метатеоретичний рівень наукового знання.
- 33) Роль філософських концепцій в обґрунтуванні наукового знання, їх методологічні та світоглядні функції.
- 34) Емпіричний і теоретичний рівні наукового пізнання. Гіпотетико-дедуктивний метод побудови наукової теорії
- 35) Формування і зміна наукових теорій. Проблемні ситуації в науці.
- 36) Наукова картина світу. Її історичний розвиток.
- 37) Позитивізм як філософія науки. Критика позитивістських теорій. Постпозитивістської концепції науки. Їх досягнення і обмеженості
- 38) Прийоми, методи, засоби наукового пізнання. Методологія як система принципів організації теоретичної та практичної діяльності.
- 39) Закони природи і закони науки. Закон і закономірність. Класифікація законів.
- 40) Принцип детермінізму в науковому пізнанні.
- 41) Принцип системності в науковому пізнанні. Система, структура, елемент. Ціле і частина.
- 42) Принципи історизму в науках про природу і в соціальних науках. Концепції історії.
- 43) Гіпотеза і доказ. Відкриття та обґрунтування.
- 44) Опис, пояснення, передбачення як завдання наукового пізнання. Види наукового пояснення. Пояснення і опис. Пояснення і розуміння.
- 45) Мова як засіб вираження думки і засіб наукового пізнання. Раціоналізм і ірраціоналізм.
- 46) Критерії науковості та проблема демаркації: верифікація та фальсифікація (К. Поппер, Р. Карнап).
- 47) Загальні моделі історії науки: кумулятивістська модель (позитивізм: О. Конт, Г. Спенсер, Дж. Ст. Мілль) і розвиток через наукові революції (постпозитивізм: наукового знання: Т. Кун, І. Лакатос).
- 48) Методологічний сенс понять «парадигма», «наукова спільнота», «нормальна наука», «наукова революція» в концепції Т. Куна.
- 49) Методологія науково-дослідних програм І. Лакатоса.
- 50) Поняття «стиль мислення» і «розумовий колектив» в концепції Л. Флека.

- 52) Поняття наукової картини світу. Універсальний еволюціонізм як підставу сучасної наукової картини світу.
- 53) Методологія сучасної теорії складних систем, що самоорганізуються (синергетика).
- 54) Науково-технічна революція. Її передумови, зміст, соціальні наслідки. Наука і феномен відчуження.
- 55) Міждисциплінарні взаємодії. Особливості пізнання на стику наук.
- 56) Поняття наукової раціональності.
- 57) Глобальні наукові революції і зміна типів наукової раціональності (класична, некласична, постнекласична).
- 58) Технологічні революції в історії суспільства. Науково-технічний прогрес і прогрес соціальний.
- 59) Концепція інформаційного суспільства. Його особливості, фактори становлення, вплив на особистість.
- 60) Простір і час як категорії філософії і науки. Розвиток уявлень про простір і час.
- 61) Людина як предмет міждисциплінарних досліджень. Соціальне (культурне) і природне (біологічне) в людині: єдність і конфлікт.
- 62) Поняття наукового співтовариства як дискурсу.
- 63) Історичні етапи розвитку соціально-гуманітарної, соціально-філософської думки.
- 64) Специфіка об'єкту, предмету, методу соціально-гуманітарного пізнання. Умовність дихотомії: соціально-гуманітарний - природничо знання.
- 65) Природа цінностей і їх роль в соціально-гуманітарному пізнанні.
- 66) Фундаментальні та прикладні дослідження. Наука, техніка, технологія.

10. Схема нарахування балів.

Поточний і підсумковий контроль знань та вмінь слухачів з дисципліни «Історія та філософія науки» здійснюється з метою оцінки якості їхньої загальноосвітньої підготовки. Поточний контроль здійснюється протягом лекційних, практичних та індивідуальних занять, в процесі перевірки рефератів та індивідуальних домашніх завдань, тестових робіт. Оцінка здійснюється за системою рейтингу.

Бально-рейтингова система, що використовується для контролю і оцінки знань слухачів, включає:

Підсумкова оцінка успішності по предмету визначається за 100-бальною шкалою. З них 75-балів відводиться на оцінку роботи слухачів протягом навчального процесу і 25-балів відводиться на оцінку знань на екзамені.

З цією метою увесь курс «Історії та філософії науки» розділюється на тематичні розділи, по знання якими оцінюються в такий порядок:

- ✓ відвідування лекцій – 0,5 бали
- ✓ конспект лекцій – 0,5 бали
- ✓ робота протягом практичного заняття - 4 бали
- ✓ виконання контрольної роботи/тестових завдань - 4 бали

Самостійна робота слухачів також включена в систему бально-рейтингової оцінки. Самостійна робота студента оцінюється наступним чином:

- ✓ термінологічний словник – 5 балів
- ✓ есе – 7 балів
- ✓ аналітичний звіт з курсу – 12 балів

Резюме курсу – підготовлений аналітичний звіт з курсу. Звіт представляє собою папку, в якій де зібрані так звані листи опису текетів з переліку рекомендованої додаткової літератури (по одному до кожної теми, що вивчається). Аналітичні звіти готуються на аркушах А4. Кожен аркуш має містити бібліографічний опис тексту, який аналізується й далі він поділяється на 4 стовпчика, в яких має бути наступна інформація

Список основних понять, що	Питання до тексту	Міркування і коментарі	і	Можливі асоціації і аналогії, пов'язані з
----------------------------	-------------------	------------------------	---	---

представлені в тексті, найважливіші характеристики	ix		темою дисертаційного дослідження

Фактично у звітах можуть співпадати тільки тексти першої колонки. В інших розділах аналітичного звіту мають проявлятися індивідуальні особливості авторів звіту.

До підсумкової атестації допускаються студенти, які набрали не менше 35 балів

Таблиця розподілу балів у разі підсумкового контролю – екзамену.

Аудиторна робота, поточне тестування та самостійна робота 75 балів								Підсумковий контроль екзамен	Підсумкова кількість балів
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	письмові види робіт, які винесені на самостійну роботу	25 балів	100 балів
4	4	4	4	4	4	4	12		
		4		4		4	7		
		4		4			5		

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами і критеріями оцінювання

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національного шкалою	
					екзамен	залік
1	2	3	4	5	6	7
90-100	A	відмінно	Курсант (слухач, студент) виявляє особливі творчі здібності, вмис самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вмис використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	Курсант (слухач, студент) вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує справи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
75-81	C	добре	Курсант (слухач, студент) вмис зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64-74	D	задовільно	Курсант (слухач, студент)	Середній	задовільно	

			відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих	(репродуктивний)		
60-63	E	достатньо	курсант (слухач, студент) володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-59	FX	незадовільно 3 можливістю повторного складання семестрового контролю	Курсант (слухач, студент) володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу			
1-34	F	незадовільно 3 обов'язковим повторним вивченням залишкового кредиту	Курсант (слухач, студент) володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	опиновуєтс за не заповнєтс за

II. Рекомендована література

Основна

підручники українською мовою

- 1) Волинка Г.І. Картина світу ХХ ст. Енциклопедизм як композиційний принцип / Г.І. Волинка. – К. : Каравела, 2009. – 246 с.
- 2) Доброправова І.С., Сидоренко Л.І. Філософія та методологія науки : підручник / І.С. Доброправова, Л.І. Сидоренко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 223 с.
- 3) Доброправова І.С. Новітня західна філософія науки / І.С. Доброправова. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2008. – 216 с.
- 4) Кисляков В.П., Дрожанова О.М., Ступак О.П. Вступ до філософії науки / – Миколаїв : НУК, 2011. – 125 с.
- 5) Мешков В.М. Філософія науки і техніки: конспект лекцій Для студентів, магістрів і аспірантів усіх спеціальностей та форм навчання із дисциплін «Філософія і методологія наукового пізнання» та «Філософські проблеми наукового пізнання». – Полтава : ПолтНТУ, 2006. – 106 с.
- 6) Пікашова Т. Д., Шашкова Л. О. Нариси з історії науки і техніки. – К., 1999. – 410 с.
- 7) Ратніков В.С. Основи філософії науки і філософії техніки : навч.посібник / В.С. Ратніков. – Вінниця : ВНТУ, 2012. – 291 с.
- 8) Ратніков В.С., Макарова З.Ю. Історія та філософія науки. Хрестоматія. – Вінниця : Нова книга, 2009. – 416 с.
- 9) Самардак М.М. Філософія науки. Напрями, теми, концепції / М.М. Самардак. – К.: Вид. ПАРАПАН, 2011. – 204 с.
- 10) Семенюк Е.П., Мельник В.П. Філософія сучасної науки і техніки / Е.П. Семенюк, В.П. Мельник. – Львів : Світ, 2006. – 152 с.

- 22) Кохановский В.П. и др. *Философия и методология науки* : Учебник для высших учебных заведений / В.П. Кохановский. – Ростов-н/Д : Феникс, 1999. – 576 с.
- 23) Кузьменко, Г.Н. *Философия и методология науки : учебник для магистратуры* / Г.Н. Кузьменко, Г.П. Огюцкий. – М. : Издательство Юрайт, 2015. – 450 с.
- 24) Лебедев С.А. *Курс лекций по философии науки : учебное пособие* / С. А. Лебедев. — М. : Издательство МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2014. – 318, [2] с.
- 25) Лебедев С.А. *Философия науки: общие проблемы : учебн.пособие* / С.А. Лебедев. – М.: Изд-во Московского университета, 2012. – 336 с.
- 26) Лебедев С.А., Рубочкин В.А. *История и философия науки : учебно-метод.пособие* / С.А. Лебедев, В.А. Рубочкин. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2010. – 200 с.
- 27) Лешкевич Т.Г. *Философия науки : учебн.пособие для аспирантов и соискателей учёной степени* / Т.Г. Лешкевич. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 272 с.
- 28) Лешкевич Т.Г. *Философия науки: традиции и новации : учебн.пособие для вузов* / Т.Г. Лешкевич. –М. : «Издательство ПРИОР», 2001. – 428 с.
- 29) Мареева Е.В. и др. *Философия науки* / Е.В. Мареева, С.Н. Мареев, А.Д. Майданский. – М. : Инфра-М, 2010. – 333 с.
- 30) Микешина Л.А. *Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования : учеб. пособие* / Л.А. Микешина. – М. : Прогресс-Традиция ; МПСИ ; Флинта, 2005. – 464 с.
- 31) Никитич Л.А. *История и философия науки : учебн.пособие для студентов и аспирантов вузов* / Л.А. Никитич. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 335 с.
- 32) Огородников В.П. *История и философия науки : учебн.пособие для аспирантов* / В.П. Огородников. – СПб. : Питер, 2011. – 352 с.
- 33) *Основы философии науки : учебн.пособие для вузов* / под ред. проф. С.А. Лебедева. – М. : Академический Проект, 2005. – 544 с.
- 34) *Основы философии науки : учебн.пособие для аспирантов* / В.П. Кохановский, Т.Г. Лешкевич, Т.П. Матяш, Т.Б. Фатхи. – Ростов н/Д : Феникс, 2004. – 608 с
- 35) Павлов А.В. *Логика и методология науки. Современное гуманитарное познание и его перспективы : учебн.пособие* / А.В. Павлов. – М. : Флинта : Наука, 2010. – 344 с.
- 36) *Современные философские проблемы естественных, технических и социально-гуманитарных наук : учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук* / Под ред. В.В. Миронова. – М. : Гардарика, 2006. – 639 с.
- 37) Старжинский В.П., Цепкало В.В. *Методология науки и инновационная деятельность* : Пособие для аспирантов, магистрантов и соискателей ученой степени кандидата наук всех специальностей / В.П. Старжинский, В.В. Цепкало. – 3-е изд., испр. и доп. – Минск : БНТУ, 2010. – 288 с.
- 38) Степин В.С. *История и философия науки : учебник* / В.С. Степин. – М. : Академ.проект; Грикета, 2011. – 423 с.
- 39) Стёпин В.С., Горохов В. Г., Розов М.А. *Философия науки и техники : учебн.пособие* / В.С. Стёпин, В.Г. Горохов, М.А. Розов. – М. : Гардарика, 1996. – 400 с.
- 40) Торосян В.Г. *История и философия науки: учебник для вузов* / В.Г. Торосян. – М. : Гуманит.изд. центр ВЛАДОС, 2012. – 368 с.
- 41) *Философия и методология науки : учебн.пособие* / Купцов В.И. (ред.). – М. : Аспект Пресс, 1996. – 551 с.
- 42) *Философия и методология познания : учебник для магистров и аспирантов* / Под общ. и науч. ред. В.Л. Обухова, Ю.Н. Солонина, В.П. Сальникова и В.В. Васильковой. – СПб.: Фонд поддержки науки и образования в области правоохранительной деятельности «Университет», 2003. – 560 с.
- 43) *Философия науки : учебн.пособие для вузов* / под ред. С.А. Лебедева. –5-е изд., перераб. и доп. – М. : Академический Проект; Альма Матер, 2007. – 731 с.

- 22) Кохановский В.П. и др. Философия и методология науки Учебник для высших учебных заведений / В.П. Кохановский. – Ростов-н/Д : Феникс, 1999. – 576 с.
- 23) Кузьменко, Г.Н. Философия и методология науки : учебник для магистратуры / Г.Н. Кузьменко, Г.П. Отюцкий. – М. : Издательство Юрайт, 2015. – 450 с.
- 24) Лебедев С.А. Курс лекций по философии науки : учебное пособие / С. А. Лебедев. — М. : Издательство МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2014. – 318, [2] с.
- 25) Лебедев С.А. Философия науки: общие проблемы : учебн.пособие / С.А. Лебедев. – М.: Изд-во Московского университета, 2012. – 336 с.
- 26) Лебедев С.А., Рубочкин В.А. История и философия науки : учебно-метод.пособие / С.А. Лебедев, В.А. Рубочкин. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 2010. – 200 с.
- 27) Лешкевич Т.Г. Философия науки : учебн.пособие для аспирантов и соискателей учёной степени / Т.Г. Лешкевич. – М. : ИНФРА-М, 2006. – 272 с.
- 28) Лешкевич Т.Г. Философия науки: традиции и новации : учебн.пособие для вузов / Т.Г. Лешкевич. –М. : «Издательство ПРИОР», 2001. – 428 с.
- 29) Мареева Е.В. и др. Философия науки / Е.В. Мареева, С.Н. Мареев, А.Д. Майданский. – М. : Инфра-М, 2010. – 333 с.
- 30) Микешина Л.А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования : учеб. пособие / Л.А. Микешина. – М. : Прогресс-Традиция ; МПСИ ; Флинта, 2005. – 464 с.
- 31) Никитич Л.А. История и философия науки : учебн.пособие для студентов и аспирантов вузов / Л.А. Никитич. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 335 с.
- 32) Огородников В.П. История и философия науки : учебн.пособие для аспирантов / В.П. Огородников. – СПб. : Питер, 2011. – 352 с.
- 33) Основы философии науки : учебн.пособие для вузов / под ред. проф. С.А. Лебедева. – М. : Академический Проект, 2005. – 544 с.
- 34) Основы философии науки : учебн.пособие для аспирантов / В.П. Кохановский, Т.Г. Лешкевич, Г.П. Матяш, Т.Б. Фатхи. – Ростов н/Д : Феникс, 2004. – 608 с
- 35) Павлов А.В. Логика и методология науки. Современное гуманитарное познание и его перспективы : учебн.пособие / А.В. Павлов. – М. : Флинта : Наука, 2010. – 344 с.
- 36) Современные философские проблемы естественных, технических и социально-гуманитарных наук : учебник для аспирантов и соискателей ученой степени кандидата наук / Под ред. В.В. Миронова. – М. : Гардарики, 2006. – 639 с.
- 37) Старжинский В.П., Цепкало В.В. Методология науки и инновационная деятельность Пособие для аспирантов, магистрантов и соискателей ученой степени кандидата наук всех специальностей / В.П. Старжинский. В.В. Цепкало. – 3-е изд., испр. и доп. – Минск : БНТУ, 2010. – 288 с.
- 38) Степин В.С. История и философия науки : учебник / В.С. Степин. – М. : Академ.проект; Трикета, 2011. – 423 с.
- 39) Стёпин В.С., Горохов В. Г., Розов М.А. Философия науки и техники : учебн.пособие / В.С. Стёпин, В.Г. Горохов, М.А. Розов. – М. : Гардарики, 1996. – 400 с.
- 40) Торосян В.Г. История и философия науки: учебник для вузов / В.Г. Торосян. – М. : Гуманит.изд. центр ВЛАДОС, 2012. – 368 с.
- 41) Философия и методология науки : учебн.пособие / Кушцов В.И. (ред.). – М. : Аспект Пресс, 1996. – 551 с.
- 42) Философия и методология познания : учебник для магистров и аспирантов / Под общ. и науч. ред. В.Л. Обухова, Ю.Н. Солонина, В.П. Сальникова и В.В. Васильковой. – СПб.: Фонд поддержки науки и образования в области правоохранительной деятельности «Университет», 2003. – 560 с.
- 43) Философия науки : учебн.пособие для вузов / под ред. С.А. Лебедева. –5-е изд., перераб. и доп. – М. : Академический Проект; Альма Матер, 2007. – 731 с.

- 44) Философия социальных и гуманитарных наук : книга для чтения по программе кандидатского минимума «История и философия науки» / Ред.-сост. д. филос.н., профессор С.Ф. Мартынович. – Саратов : Издательский центр «Наука», 2009. – 503 с.
- 45) Философия науки : Общие проблемы познания. Методология естественных и гуманитарных наук : хрестоматия / отв. ред.-сост. Л.А. Микешина. – М. : Прогресс-Традиция : МПСИ : Флинта, 2005. – 992 с.
- 46) Чернов С.А. История и философия науки : учебн.пособие / С.А. Чернов. – СПб. : СПбГУТ, 2014. – 328 с.
- 47) Яскевич Я.С. Философия и методология науки. Вопросы и ответы: полный курс подготовки к кандидатскому экзамену / Я.С. Яскевич. – Минск : Выш. шк., 2007. – 656 с.
- 48) Ясницкий Л.Н., Данилевич Т.В. Современные проблемы науки : учебн.пособие / Л.Н. Ясницкий, Т.В. Данилевич. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2008. – 294 с.

Додаткова

першоджерела і монографії

- 1) Авдулов А.Н. Наука и производство: век интеграции (США, Западная Европа, Япония) / А.Н. Авдулов. – М. : Наука, 1992. – 166 с.
- 2) Аристотель. Метафизика // Аристотель Соч. в 4-х томах. – Т.1. – М. : Мысль, 1976. – 550 с.
- 3) Аристотель. Физика // Аристотель Соч. в 4-х томах. – Т.3. – М. : Мысль, 1981. – С. 59 – 262.
- 4) Бахтин М. К методологии гуманитарных наук / М.М. Бахтин // Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества; Сост. С.Г. Бочаров ; примеч. С.С. Аверинцев и С.Г. Бочаров. – 2-е изд. – М. : Искусство, 1986. – С.381-393.
- 5) Бейлин М.В. Нанотехнология как прорыв в постнеклассической науке / М.В. Бейлин. – Х. : Оберіг, 2014. – 480 с.
- 6) Бевзенко Л.Д. Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций / Л.Д. Бевзенко. – К.: Институт социологии НАН Украины, 2002. – 437 с.
- 7) Бэкон Ф. Новый Органон / Ф. Бэкон // Бэкон Ф. Сочинения в двух томах. – Т.2. – М. Мысль, 1972. – С. 7 – 222.
- 8) Гадамер, Г.-Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики. / Пер. с нем.; общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова. / Ганс Георг Гадамер. – М.: Прогресс, 1988. – 704 с.
- 9) Декарт Р. Правила для руководства ума / Р.Декарт; [пер. с лат. М. А.Гаринцев] // Декарт Р. Сочинения в двух томах. – Т.1. – М. : Мысль, 1989. – С. 77 – 153.
- 10) Декарт Р. Рассуждения о методе / Р.Декарт; [пер. с фр. Г. Г.Слюсарев] // Там само. – С. 250 – 296.
- 11) Дильтей В. Собр.соч. в 6 тт. / В. Дильтей; под ред. А.В. Михайлова и Н.С. Плотникова. – М. : Дом интеллектуальной книги, 2000. – Т. 1: Введение в науки о духе / Пер. с нем. под ред. В.С. Малахова. – С.279-301.
- 12) Берг Л.С. Наука. Ее смысл, содержание и классификация / Л.С. Берг. – Петроград: Время, 1922. – 140 с.
- 13) Блок М. Апология истории или ремесло историка / М. Блок ; пер. Е.М. Лысенко ; примеч. и статья А.Я. Гуревича. – 2-е изд., доп. – М.: Наука, 1986. – 259 с.
- 14) Вернадский В.И. Труды по всеобщей истории науки / В.И. Вернадский. – 2-е изд. – М. : Наука, 1988. – 336 с.
- 15) Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера / В.И. Вернадский ; предисл. Р.К. Баландина. – М. : Айрис-пресс, 2004. – 576 с.
- 16) Витгенштейн Л. Избранные работы / Людвиг Витгенштейн ; пер. с нем. и англ. В. Руднева. – М.: Издательский дом «Территория будущего», 2005. – 440 с.

- 17) В поисках теории развития науки (Очерки западноевропейских и американских концепций XX в.) – М. : Наука, 1982. – 296 с.
- 18) Вригт фон Г.Х. Логико-философские исследования. Избранные труды / Г.Х. фон Вригт. – М.: Прогресс, 1986. – 600 с.
- 19) Габович О. і ін., Кузнецов В., Семенова Н. Українська фундаментальна наука і європейські цінності / О. Габович, В. Кузнецов, Н. Семенова ; відп.ред. В. Кузнецов. – К. : Вид. Дім «Києво-Могилянська академія», 2015. – 208 с.
- 20) Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики / Х.-Г. Гадамер ; общ. ред. и вступ. ст. Б.Н. Бессонова. – М. : Прогресс, 1988. – 704 с.
- 21) Гайденко П.П. Научная рациональность и философский разум / П.П. Гайденко. – М. : Прогресс-Традиция, 2003. – 528 с.
- 22) Гайденко П.П. Эволюция понятия науки (XVII-XVIII вв.) Формирование научных программ нового времени / П.П. Гайденко. – М. : Наука, 1987. – 448 с.
- 23) Гайденко П.П. Эволюция понятия науки. Становление и развитие первых научных программ / П.П. Гайденко. – М. : 1980. – 568 с.
- 24) Гейзенберг В. Физика и философия. Часть и целое / В. Гейзенберг ; пер. с нем. И.А. Акчурина, Э.П. Андреева. – М. : Наука. Гл. ред. физ.-мат. лит., 1989. – 400 с.
- 25) Глейк Дж. Хаос: создание новой науки / Дж. Глейк ; пер. с англ. М. Нахмансона, Е. Барашковой. – СПб. : Амфора, 2001. – 398 с.
- 26) Грот Н.Я. К вопросу о классификации наук / Н.Я. Грот. – СПб. : Тип. А.С. Суворина, 1884. – 78 с.
- 27) Грундманн Р., Штерн Н. Власть научного знания / Р. Грундманн, Н. Штерн. – СПб. : Алетейя, 2015. – 324 с.
- 28) Грязнов Б.С., Садовский В.Н. Структура и развитие науки / Б.С. Грязнов, В.Н. Садовский. – М. : Прогресс, 1978. – 488 с.
- 29) Даниленко В. От тьмы – к свету. Введение в эволюционное науковедение / В. Даниленко. – СПб. : Алетейя, 2015. –
- 30) Жизнь науки. Антология вступлений к классике естествознания / Под ред. С.Л. Капица. – М. : Наука, 1973. – 600 с.
- 31) Жилінська О.І. Науково-технічна діяльність у контексті самоорганізації : монографія / О.І. Жилінська. – К. : Парламентське видавництво, 2010. – 552 с.
- 32) Знание как предмет эпистемологии / Рос. акад. наук, Ин-т философии; Отв. ред. В.А. Лекторский. – М.: ИФ РАН, 2011. – 223 с.
- 33) Ивин А.А. Современная философия науки / А.А. Ивин. – М. : Высш. шк., 2005. – 592 с.
- 34) Йолон П.Ф. и др. Рациональность в науке и культуре / П.Ф. Йолон, С.Б. Крымский, Б.А. Парахонский ; отв.ред. В.П. Иванов; АН УССР, Ин-т философии. – К. : Наукова думка, 1989. – 288 с.
- 35) История и философия науки: основные имена и понятия / В. Губин, В. Полищук, Б. Емельянов, М. Ганопольский. – М. : Прондо, 2013. – 490 с.
- 36) Канке В.А. Основные философские направления и концепции науки. Итоги XX столетия / В.А. Канке. – М. : Логос, 2000. – 321 с.
- 37) Канке В.А. Философия науки : краткий энциклопедический словарь / В.А. Канке. – М. : Издательство «Омега-Л», 2008. – 328 с.
- 38) Капица П.Л. Эксперимент, теория, практика. Выступления, статьи / П.Л. Капица. – М. : Наука, 1977. – 354 с.
- 39) Карако П.С. Философия и методология науки: В.И. Вернадский. Учение о биосфере / П.С. Карако. – Минск : Экоперспектива, 2007. – 208 с.
- 40) Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – М: Гнозис, 2004. – 390 с.
- 41) Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Законы эволюции и самоорганизации сложных систем / Е.Н. Князева, С.П. Курдюмов. – М. : Наука, 1994. – 236 с.

- 42) Коммуникация в современной науке : сб. переводов / Общ.ред.: Э.М. Мирский, В.Н. Садовский ; пер. М.К. Петров, Б.Г. Юдин. – М. : Прогресс, 1978. – 433 с.
- 43) Коллинз Р. Социология философий. Глобальная теория интеллектуального изменения / Рэндалл Коллинз ; пер.с англ. И.С. Розова и Ю.Б. Вертгейм. – Новосибирск : Сибирский хронограф, 2002. – 1284 с.
- 44) Кондауров В.И. Процессе формирования научного знания : монография / В.И. Кондауров. – М. : Инфра-М, 2013. – 128 с.
- 45) Косарева Л.М. Рождение науки Нового времени из духа культуры / Л.М. Косарева. – М. : Ин-т психологии РАН, 1997. – 360 с.
- 46) Косарева Л.М. Социокультурный генезис науки Нового времени. Философский аспект проблемы / Л.М. Косарева. – М. : Наука, 1989. – 159 с.
- 47) Краузе А.А., Шипунова О.Д. Парадигмы и проблемы философии науки / А.А. Краузе, О.Д. Шипунова. – СПб. : Изд-во Политехн.ун-та, 2008. – 252 с.
- 48) Кузнецов Б.Г. Развитие физических идей от Галилея до Эйнштейна в свете современной науки / Б.Г. Кузнецов. – М.: Либроком, 2010. – 520 с.
- 49) Кузнецов В.Г. Герменевтика и гуманитарное познание / В.Г. Кузнецов. – М. : Изд-во МГУ, 1991. – 192 с.
- 50) Кузнецова Н.И. и др. Объект исследования - наука / Н.И. Кузнецова, М.А. Розов, Ю.А. Шрейдер – М. : Новый Хронограф, 2012. – 554 с.
- 51) Кун Т. Структура научных революций / Т. Кун ; пер.с англ., сост. В.Ю. Кузнецов. – М. : ООО «Изд-во АСТ», 2003. – 605 с.
- 52) Лакатос И. Избранные произведения по философии и методологии науки / И. Лакатос ; пер.с англ. И.Н. Веселовского, А.Л. Никифорова, В.Н. Поруса. – М. : Академический Проект; Триста, 2008. – 475 с.
- 53) Лакатос И. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ / И. Лакатос. – М. : Медиум, 1995. – 236 с.
- 54) Лебедев С.А. Философия науки : словарь основных терминов / С.А. Лебедев. – М. : , 2006. – 320 с.
- 55) Ло Дж. После метода: беспорядок и социальная наука / Дж. Ло. – М. : Изд-во Института Гайдара, 2015. – 351 с.
- 56) Малицкий Б.А. Прикладное наукознание / Б.А. Малицкий. – К. : Феникс, 2007. – 464 с.
- 57) Маркова Л.А. Наука. История и историография XIX-XX вв. / Л.А. Маркова. – М. : Наука, 1987. – 264 с.
- 58) Морен Э. Метод. Природа Природы / Э. Морен ; пер.с фр. Е.Н. Князевой. – М.: Прогресс-Традиция, 2005. – 464 с.
- 59) Найдыш В.М. Наука древнейших цивилизаций. Философский анализ / В.М. Найдыш. – М. : Альфа-М, 2012. – 576 с.
- 60) Наука глазами гуманитария / В.А. Лекторский (отв. ред.). – М.: Наука, 2005. – 684 с.
- 61) Наука и общество на рубеже веков / А.Н. Авдулов (ред.) – М. : ИНИОН РАН, 2000. – 188 с.
- 62) Научная деятельность: структура и институты : сб. переводов / Сост., общ.ред. и вступ. ст. Э.М. Мирского и Б.Г. Юдина ; пер.с англ. и нем. Л.А. Седова, М.К. Петрова, А.П. Огурцова. – М.: Прогресс, 1980. – 431 с.
- 63) Николис Г., Пригожин И. Познание сложного / Г. Николис, И. Пригожин. – М. : Мир, 1990. – 344 с.
- 64) Новиков А.С. Структурный анализ науки: Проблемы. Поиски. Открытия / А.С. Новиков. – 2-е изд., суц. перераб. и доп. – М. : ЛЕНАНД, 2015. – 480 с.
- 65) Огурцов А.П. Философия науки : двадцатый век : Концепции и проблемы. В 3-х ч. / А.П. Огурцов. – СПб. : Издательский дом «Мир», 2011. – 501 с./ 494 с./ 336 с.

- 66) Полани Майкл. Личностное знание. На пути к посткритической философии / Майкл Полани ; пер.с англ., под ред. В.А. Лекторского и В.И. Аршинова. – М. : Прогресс, 1985. – 343 с.
- 67) Поппер К.Р. Логика и рост научного знания. Избр. работы / К.Р. Поппер ; пер. с англ. – М. : Прогресс, 1983. – 605 с.
- 68) Поппер К.Р. Предположения и опровержения / К.Р. Поппер. – М. : АСТ ; Ермак, 2004. – 638 с.
- 69) Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс ; пер.с англ. Ю.А. Данилова ; общ.ред. и послеслов. В.И. Аршинова, Ю.Л. Климонтовича и Ю.В. Сачкова – М.: Прогресс, 1986. – 432 с.
- 70) Проблема демаркации науки и теологии современный взгляд / Отв.ред. И.Т. Касавин – М. : ИФ РАН, 2008. – 279 с.
- 71) Рассел Б. Человеческое познание : его сфера и границы / Б. Рассел ; пер.с англ. Н.Воробьева; статьи – пер.с англ. В. Горбатова; Общ.ред., сост., вступ. ст. А. Грязнова. – М.: ТЕРРА – Книжный клуб; Республика, 2000. – 464 с.
- 72) Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре / Г. Риккерт. – М.: Республика, 1998. – 413 с.
- 73) Рикер П. Конфликт интерпретаций: очерки о герменевтике. / Пер. с фр. и вступит.ст. И. Вдовиной. / Поль Рикер. – М.: "КАНОН-пресс-Ц"; "Кучково поле", 2002. – 624 с.
- 74) Розин В.М. Наука: происхождение, развитие, типология, новая концептуализация / В.М. Розин. – М. : НПО «МОДЭК», МПСИ, 2008. – 600 с.
- 75) Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки / Ж. Рюс ; пер.з фр. В. Шовкун. – К. : Основи, 1998. – 669 с.
- 76) Селье Г. От мечты к открытию: Как стать ученым / Г. Селье. – М.: Прогресс, 1987. – 368 с.
- 77) Смит Р. История гуманитарных наук / Роджер Смит; [пер.с англ.] ; под науч. ред. М. Носова; Гос. ун-т – Высшая школа экономики. – 2-е изд. – М. : Изд.дом ГУ ВШЭ, 2008. – 392 с.
- 78) Современные философские проблемы естественных, технических и социально-гуманитарных наук / Под общ. ред. д-ра филос. наук, проф. В.В. Миронова. – М. : Гардарики, 2006. – 639 с.
- 79) Современная философия науки : знание, реальность, ценности в трудах мыслителей Запада : хрестоматия / Сост. А.А. Печенкин. – М. : Логос, 1996. – 252 с.
- 80) Степин В. С. Научные революции / В.С. Степин // Степин В.С. Теоретическое знание : Структура, ист. эволюция. – М. : Прогресс-Традиция, 2000. – С. 533-640.
- 81) Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки / П.Фейерабенд ; пер.с англ. и нем. / Общ. ред. и авт. вступ. ст. И.С. Нарский. – М. : Прогресс, 1986. – 542 с.
- 82) Фейерабенд П. Наука в свободном обществе / Пол Фейербенд. – М. : АСТ: АСТ МОСКВА, 2010. – 378 с.
- 83) Флек Л. Возникновение и развитие научного факта : Введение в теорию стиля мышления и мыслительного комплекса / Л. Флек ; сост., предисл., пер.с англ. нем., польского яз. ; общ.ред. В.Н. Паруса. – М. : Идея-Пресс, Дом интеллектуальной книги, 1999. – 220 с.
- 84) Франк Ф. Философия науки. Связь между наукой и философией / Ф. Франк. – М. : ЛКИ, 2007. – 512 с.
- 85) Фуко М. Археология знания / М. Фуко ; пер. с франц. – К.: Ника-Центр, 1996. – 208 с.
- 86) Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. Работы разных лет / М. Фуко ; пер. с франц. – М.: Касталь, 1996. – 448 с.
- 87) Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / М. Фуко ; пер. с франц. – СПб.: А-сад, 1994. – 408 с.

- 88) Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее : Последствия биотехнологической революции / Ф. Фукуяма ; пер.с англ. М.Б. Левина. – М. : ООО «Изд-во АСТ», ОАО «Лукс», 2004. – 349 с.
- 89) Холтон Дж. Тематический анализ науки / Дж. Холтон ; пер.с англ., общ.ред. и послеслов. С.Р. Микулинского. – М. : Прогресс, 1980. – 384 с.
- 90) Хюбнер К. Критика научного разума / Отв.ред. к. филос. наук В.Н.Порус, пер.с нем. И.Т. Касавин. – М. : ИФ РАН, Бонн: Интер Национес, 1994. – 326 с.
- 91) Человек науки : сб. / Под ред. М.Г. Ярошевского. – М. Наука, 1974. – 392 с.
- 92) Шапиро И. Бегство от реальности в гуманитарных науках / И. Шапиро ; пер.с англ. Д. Узланера ; Нац.исслед.ун-т «Высш.школа экономики». – М. : Изд.дом Высш.школы экономики, 2011. – 368 с.
- 93) Уайтхед А. Избранные работы по философии / Уайтхед А. – М. : Прогресс, 1990. – 718 с.
- 94) Ягодзінський С.М. Науковий дискурс в умовах інформаційного суспільства: методологічний і соціокультурний аспекти Дис. / Ягодзінський Сергій Миколайович 09.00.02 – діалектика і методологія пізнання, к.филос.н. / Нац.авіац.ун-т, К., 2008. – 200 с.
- 95) Яскевич Я. С. Методология и этика в современной науке: поиск открытой рациональности / Яскевич Я. С. – Минск : БГЭУ, 2007. – 186 с.

Статті

- 1) Агаши Э. Ответственность – подлинное основание для управления свободной наукой / Э. Агаши // Вопросы философии. – 1992. – № 1. – С.30-40.
- 2) Агаши Э. Переосмысление философии науки сегодня / Э. Агаши // Вопросы философии. – 2009. – № 1. – С. 40-52.
- 3) Арутюнова Н.Д. Дискурс / Н.Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – С.136-137.
- 4) Аршинов В.И. Синергетика конвергирует со сложностью / В.И. Аршинов // Вопросы философии. – 2011. – № 4. – С. 73-83.
- 5) Аршинов В.И. Философские проблемы развития и применения нанотехнологий / В.И. Аршинов, М.В. Лебедев // Вопросы философии. – 2007. – № 11. – С.58-79.
- 6) Бальцер В., Свид Д. Новый структурализм / В. Бальцер, Д. Свид // Философская и социологическая мысль. – К. – 1989. – № 9. – С. 50 – 60; № 10. – С. 85-98.
- 7) Бонавентура Дж. О возвращении науки к технологии / Дж. Бонавентура // Вопросы философии. – 1993. – № 8. – С. 132-172.
- 8) Вайцзеккер К. Физика и философия / К. Вайцзеккер // Вопросы философии. – 1993. – № 1. – С. 115-125.
- 9) Визгин В.П. История и метаистория / В.П. Визгин // Вопросы философии. – 1998. – № 10. – С. 98 – 111.
- 10) Гиндилис Н.Л. Психоанализ: синтез знания (к 150-летию со дня рождения Зигмунда Фрейда) / Н.Л. Гиндилис // Вопросы истории естествознания и техники. – 2006. – № 2. – С. 37-48.
- 11) Гемпель К. Функции общих законов в истории / К. Гемпель // Вопросы философии. – 1998. – № 10. – С. 88-98.
- 12) Дайсон Ф. Будущее воли и будущее судьбы / Ф. Дайсон // Природа. – 1982. – № 8. – С. 60-70.
- 13) Добронравова І.С. Норми наукового дослідження в нелінійному природознавстві / І.С. Добронравова // Філософська думка. – 1999. – № 4. – С. 36-48.
- 14) Дынич В.И. и др. Вненаучное знание и современный кризис научного мировоззрения / В.И. Дынич // Вопросы философии. – 1994. – № 12. – С. 122-134.
- 15) Етичний кодекс ученого України [Електронний ресурс] // «Бюлетень ВАК України», № 11. – К., 2011 / [Схвалено постановою загальних зборів НАН України від 15 квітня

- 2009 р. № 2]. – Режим доступа до текста: <http://www.umo.edu.ua/etichnij-kodeks-uchenogo-ukrani>
- 16) Зотов А.Ф. Научная рациональность: история, современность, перспективы / А.Ф. Зотов // Вопросы философии. – 2011. – № 5. – С. 5-17.
 - 17) Иванов К.П. Агрессивная лженаука / К.П. Иванов // Вестник РАН. – 2002. – № 1. – 30 с.
 - 18) Казютинский В.В., Балащов Ю.В. Антропный принцип. История и современность / В.В. Казютинский, Ю.В. Балащов // Природа. – 1989. – № 1. – С. 23-32.
 - 19) Клонирование человека // Человек. – 1998. – № 3. – С. 23 – 24.
 - 20) Князева Е.Н. Творческий путь Франсиско Варелы: от теории автопознания до новой концепции в когнитивной науке / Е.Н. Князева // Вопросы философии. – 2005. – № 8. – С. 91-104.
 - 21) Князева Е.Н., Курдюмов С.П. Интуиция как самодоотражение // Вопросы философии. – 1994. – № 12. – С.110-122.
 - 22) Кравец А.С. Концептуальные модели и развитие физической теории / А.С. Кравец // Методы научного познания и физика. – М. : Наука, 1985. – С. 47-64.
 - 23) Кравец А.С. Стиль научного мышления / А.С. Кравец // Природа. – 1988. – № 1. – С. 26-33.
 - 24) Крымский С.Б. Фактор культуры в мире науки / С.Б. Крымский // Философия, естествознание, социальное развитие. – М. : Наука, 1989. – С. 6-18.
 - 25) Куайн В. Онтологическая относительность / В. Куайн // Современная философия науки : Учебная хрестоматия (сост. и перевод А. А. Печенкина). – М. : Логос, 1996. – С. 40-60.
 - 26) Кузнецов В.І., Бургин М.С. Наукова теорія і її підсистеми / В.І. Кузнецов, М.С. Бургин // Філософ. думка. – 1987. – № 5. – С. 34-46.
 - 27) Кюнг Г. Когнитивные науки на историческом фоне / Г. Кюнг // Вопросы философии. – 1992. – № 1. – С. 41-51.
 - 28) Лазарев Ф.В., Лебедев С.А. Проблема истины в социально-гуманитарных науках : интервальный подход / Ф.В. Лазарев, С.А. Лебедев // Вопросы философии. – 2005. – № 10. – С. 95-116.
 - 29) Лебедев М.В. Перспективы современных концепций надежности знания / М.В. Лебедев // Вопросы философии. – 2007. – № 11. – С.119-132.
 - 30) Лебедев С. А. Структура науки // Вестник Московского университета. – Серия 7: Философия. 2010. – № 3. – С. 26-50.
 - 31) Лебедев С.А. Структура научного знания / С.А. Лебедев // Философские науки. – 2005. – № 10. – С. 83-100.
 - 32) Лебедев С.А. Структура научного знания / С.А. Лебедев // Философские науки. – 2005. – № 11. – С. 124-135.
 - 33) Лебедев С.А. Уровни научного знания / С.А. Лебедев // Вопросы философии. – 2010. – № 1. – С. 62-75.
 - 34) Левин Г.Д. Три взгляда на природу теоретического и эмпирического знания / Г.Д. Левин // Вопросы философии. – 2011. – № 2. – С. 104-114.
 - 35) Лейбни В.М. Роль информационно-коммуникационных технологий в изменении отношений между воображаемым, символическим и реальным / В.М. Лейбни // Вопросы философии. – 2011. – № 6, С. 93 – 102.
 - 36) Майнбергер Г.К. Единство разума и многообразие рациональностей / Г.К. Майнбергер // Вопросы философии. – 1997. – № 9. – С. 57-66.
 - 37) Майнцер К. Сложность и самоорганизация. Возникновение новой науки и культуры на рубеже века / К. Майнцер // Вопросы философии. – 1997. – № 3. – С. 48-61.
 - 38) Мамчур Е.А. Фундаментальная наука и современные технологии / Е.А. Мамчур // Вопросы философии. – 2011. – № 3. – С. 80-89.

- 39) Маркова Л.А. О возможности соотнесения науки и религии / Л.А. Маркова // Вопросы философии. – 1997. – № 11. – С. 46-54.
- 40) Моисеев Н.Н. Логика универсального эволюционизма и кооперативность / Н.Н. Моисеев // Вопросы философии. – 1989. – № 8. – С. 52-66.
- 41) Микулинский С.Р. Несколько замечаний об анализе концепций развития науки / С.Р. Микулинский // В поисках теории развития науки (очерки западноевропейских и американских концепций XX века). – М.: Наука, 1982. – С. 3-12.
- 42) Мигдал А.Б. Физика и философия / А.Б. Мигдал // Вопросы философии. – 1990. – № 1. – С. 5-32.
- 43) Мудрагей Н.С. Теория всего и теория познания (онто-гносеологические заметки) / Н.С. Мудрагей // Вопросы философии. – 2011. – № 6. – С. 82-92.
- 44) Никитин Е.П. От идеологии к методологии / Е.П. Никитин // Вопросы философии. – 1998. – № 10. – С. 77-87.
- 45) Новосёлов М.М. Абстракция и логика объяснения / М.М. Новоселов // Вопросы философии. – 2009. – № 1. – С. 75-87.
- 46) Новые информационные технологии и судьбы рациональности в современной культуре», материалы (круглого стола) // Вопросы философии. – 2003. – № 12.
- 47) Панченко А.И. Природа физической реальности / А.И. Панченко // Философские науки. – 1990. – № 9. – С. 41-48.
- 48) Порус В.Н. Системный смысл понятия «научная рациональность» // Философская и социологическая мысль / В.Н. Порус // ФСМ. – 1992. – №№ 1,2. – 191 с.
- 49) Порус В.Н. К вопросу о междисциплинарности философии науки / В.Н. Порус // Эпистемология и философия науки. – 2005. – Т. IV. – № 2. – С.54-76.
- 50) Пригожин И. Постижение реальности / И. Пригожин // Знание – сила. – 1998. – № 6. – С. 3-11.
- 51) Ракитов А.И. Факт / А.И. Ракитов // Философская энциклопедия. Т.5. – М.: СЭ, 1970. – С. 332.
- 52) Ракитов А.И. Прологомены к идее технологии / А.И. Ракитов // Вопросы философии. – 2011. – № 1. – С. 3-14.
- 53) Ратников В.С. Феномен нелинейности и формирование нового стиля научного мышления / В.С. Ратников // Перестройка мышления и научное познание. – К.: Наукова думка, 1990. – С. 209-217.
- 54) Реймерс Н.Ф., Шупер В.А. Кризис науки или беда цивилизации / Н.Ф. Реймерс, В.А. Шупер // Вопросы философии. – 1991. – № 6. – С. 68-76.
- 55) Розов М.А. О соотношении естественнонаучного и гуманитарного познания (проблема методологического изоморфизма) / М.А. Розов // Наукоеведение. – 2000. – № 4. – С. 141-166.
- 56) Садовничий В.А. Знание и мудрость в глобализирующемся мире / В.А. Садовничий // Вопросы философии. – 2006. – № 2. – С. 3-15.
- 57) Сачков Ю.В. Полифункциональность науки / Ю.В. Сачков // Вопросы философии. – 1995. – № 11. – С. 47-57.
- 58) Степанов Ю.С. Альтернативный мир, дискурс, факт и принцип причинности / Ю.С. Степанов // Язык и наука конца XX века. – М.: ИЯ РАН. – 1995. – С. 35-73.
- 59) Тоффлер О. Наука и изменение / О. Тоффлер // Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой: Пер. с англ./ Общ. ред. В.И. Аршинова, Ю.Л. Климонтовича и Ю.В. Сачкова. – М.: Прогресс, 1986. – С. 11-33.
- 60) Тростников В.Н. Научна ли «научная картина мира»? // Новый мир. – 1989. – № 12. – С. 257-263.
- 61) Фейнберг Е.Л. Традиционное и особенное в методологических принципах физики XX века / Е.Л. Фейнберг // Вопросы философии. – 1980. – № 10. – С. 104-124.
- 62) Философия техники // Вопросы философии – 1993. – № 10. – С. 123 – 151.

- 63) Фундаментальная наука в XXI веке (материалы дискуссии) // Вопросы философии. – 2008. – № 5. – С. 58-88.
- 64) Хинтиikka Я. Проблема истины в современной философии / Я. Хинтиikka // Вопросы философии. – 1996. – № 9. – С. 45-57.
- 65) Хоружий С.С. Род или недород? Заметки к онтологии виртуальности / С.С. Хоружий // Вопросы философии. – 1997. – № 6. – С. 53-68.
- 66) Холтон Дж. Что такое антинаука [Электрон. источник] / Дж. Холтон // Вопросы философии. – 1992. – № 2. – Режим доступа: <http://psylib.org.ua/books/holto01/>
- 67) Черникова И.В. Современная наука и научное познание в зеркале философской рефлексии / И.В. Черникова // Вестник Московского университета. Серия 7. Философия. – 2004. – № 6. – С. 94-103.
- 68) Швырев В. С. Рефлексия и понимание в современной науке / В.С. Швырев // Вопросы философии. – 1985. – № 6. – С. 44-56.
- 69) Швырёв В. С. Рациональность в современной культуре / В.С. Швырев // Общественные науки и современность. – 1997. – № 1. – С. 105-116.
- 70) Юревич А.В., Цапенко И.П. Функциональный кризис науки / А.В. Юревич, И.П. Цапенко // Вопросы философии. – 1998. – № 1. – С. 17-29.
- 71) Яковец Ю. В. Формирование постиндустриальной парадигмы: истоки и перспективы / Ю.В. Яковец // Вопросы философии. – 1997. – № 1. – С. 3-17.

12. Інформаційні ресурси в Інтернеті

- 1) Библиотека «Золотая философия»: <http://philosophy.allru.net>.
- 2) Библиотека гуманитарных текстов «Аудиториум»: <http://www.auditorium.ru>.
- 3) Библиотека философского факультета Московского государственного университета: <http://philos.msu.ru/library.php>.
- 4) Библиотека философской литературы «PlatonaNet»: <http://platonanet.org.ua>.
- 5) Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua>.
- 6) Портал «Філософія online»: <http://phenomen.ru>.
- 7) Сайт журнала «Вопросы философии»: <http://www.logic.ru/vf/index.html>.
- 8) Сайт журнала «Социологические исследования» (Социс): <http://socis.isras.ru>.
- 9) Сайт Інституту філософії НАН України ім. Г.С. Сковороди -<http://filosof.com.ua>.
- 10) Сайт Інституту філософії Російської академії наук: <http://www.philosophy.ru>.
- 11) Сайт философско-литературного журнала «Логос»: <http://www.ruthenia.ru/logos>.
- 12) Електронна бібліотека по філософії: <http://filosof.historic.ru>.
- 13) Електронна гуманітарна бібліотека: <http://www.gumfak.ru>.
- 14) Філософська енциклопедія: <http://terme.ru>.
- 15) Філософський портал: <http://www.philosophy.ru>.